

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โรคมาลาเรียนับว่าเป็นปัญหาสาธารณสุขมายาวนาน เป็นโรคในเขตร้อนที่คร่าชีวิตพลเมืองของโลกปีละหลายแสนคนในประเทศที่กำลังพัฒนา โดยเฉพาะในทวีปแอฟริกา โรคมาลาเรียจัดได้ว่าเป็นโรคที่ร้ายแรงที่สุด ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ แรงงานในวัยทำงาน ผู้ป่วยและครอบครัวได้รับผลกระทบด้านต่างๆตามมา จนหลายๆ ประเทศและองค์กรต่างๆทั้งภาครัฐและภาคเอกชนต้องเข้ามาร่วมดำเนินการควบคุมจนเกิดโครงการต่างๆมากมายขึ้น และมีเป้าหมายเดียวกันคือทำอย่างไรที่จะลดปัญหาการเจ็บป่วย/ตายลงได้ จนในที่สุดไม่เป็นปัญหาสาธารณสุขอีกต่อไป

โรคมาลาเรียในประเทศไทยนั้นแม้ว่าสถานการณ์แพร่ระบาดลดลงตั้งแต่ปี 2541 เป็นต้นมา (สำนักโรคติดต่อฯ โดยแมลงกรมควบคุมโรค, 2552) แต่การควบคุมโรคในหลาย ๆ พื้นที่ยังเป็นปัญหาอยู่โดยเฉพาะบริเวณป่าเขาตามแนวชายแดนที่มีการเดินทางลำบาก และในบางพื้นที่ไม่เป็นที่ปลอดภัยต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ อีกประการหนึ่งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 รัฐบาลไทยมีนโยบายเปลี่ยนสนามรบมาเป็นสนามการค้าทำให้เกิดการอพยพเคลื่อนย้ายของผู้ที่ใช้แรงงานทั้งที่ถูกต้องและไม่ถูกต้องตามกฎหมายตามแนวชายแดนด้าน กัมพูชา พม่า และลาว ยังเป็นปัญหาที่เป็นสาเหตุหลัก ๆ ที่ทำให้โรคมาลาเรียยังมีการระบาดอยู่ จากการรวบรวมข้อมูลจำนวนผู้ป่วยด้วยโรคไข้มาลาเรียของประเทศไทย ที่มีการบันทึกไว้อย่างยาวนาน พบว่าจำนวนคนป่วยด้วยโรคไข้มาลาเรียในประเทศไทย ยังคงมีอยู่ตลอด โดยจากสถิติย้อนหลัง 5 ปี (พ.ศ. 2548-2552) พบว่า มีผู้ป่วยด้วยโรคมาลาเรีย คิดเป็นร้อยละ 50.1, 52.8, 49.7, 53.2 และ 58.4 ตามลำดับ ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

นอกจากนี้ยังพบอีกด้วยว่าประชากรจากประเทศใกล้เคียงกับประเทศไทย ที่เป็นแรงงานชาวต่างด้าวเข้ามาเพื่อรับจ้างประกอบอาชีพต่างๆ หรือเดินทางเข้ามาเยี่ยมญาติพี่น้องตามแนวชายแดน ส่วนหนึ่งก็เป็นนักท่องเที่ยว มีการเจ็บป่วยด้วยโรคมาลาเรียซึ่งได้รับการรักษาจากหน่วยงานที่บริการรักษาโรคมาลาเรียของประเทศไทย โดย พบว่า ในปี พ.ศ. 2545 – 2549 คิดเป็นร้อยละ 8.5, 8.0, 6.0, 6.2 และ 7.5 ตามลำดับ (สำนักโรคติดต่อฯ โดยแมลง กรมควบคุมโรค, 2549)

จังหวัดตราดเป็นจังหวัดหนึ่งที่ตั้งอยู่ปลายสุดของภาคตะวันออก แบ่งการปกครองออกเป็น 7 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอบ่อไร่ อำเภอเขาสมิง อำเภอกลองใหญ่ อำเภอแหลมงอบ

อำเภอเกาะช้าง และ อำเภอเกาะกูด ที่มีพื้นที่ติดต่อกับประเทศกัมพูชาทางด้าน อำเภอคลองใหญ่ อำเภอเมืองและอำเภอบ่อไร่ รวมระยะทางกว่าร้อยกว่ากิโลเมตร ซึ่งตามบริเวณชายแดนยังมีสภาพภูมิประเทศมีป่าอุดมสมบูรณ์ที่มีทิวเขาบรรทัดกันเป็นรอยต่อของทั้งสองประเทศบางพื้นที่ยังเป็นเขตห้ามของทางทหารและซึ่งมีแหล่งน้ำซับน้ำซึมและลำธารในป่าเหมาะแก่การเพาะพันธุ์ของยุงที่เป็นพาหะหลัก (Primary vector) ทั้ง 3 ชนิด ได้แก่ *Anopheles dirus* และ *Anopheles minimus* กับ *Anopheles maculates* นอกจากนี้จังหวัดตราดยังมีพื้นที่ที่มีหมู่เกาะใหญ่น้อยซึ่งมีจำนวนถึง 52 เกาะ มีอำเภอเกาะกูดอยู่ติดชายแดนกัมพูชา ฝั่งทะเลด้านอ่าวไทย และอำเภอเกาะช้างที่มีขนาดใหญ่เป็นลำดับสองของประเทศ ตามหมู่เกาะต่าง ๆ ยังมีสภาพพื้นที่ป่าไม้อุดมสมบูรณ์ มีแหล่งน้ำธรรมชาติที่มีสภาพเหมาะสมในการเพาะพันธุ์ของยุงก้นปล่องที่เป็นพาหะหลักและพาหะรอง ที่มีชีวิตนิสัยชอบอาศัยอยู่ตามแหล่งน้ำกร่อย โดยพบว่า ในปี พ.ศ. 2549 -2552 จังหวัดตราดมีผู้ป่วยที่เป็นโรคมาลาเรีย คิดเป็นร้อยละ 22 - 33 และพบว่า ในปี พ.ศ. 2553 (ตุลาคม 2552 – พฤษภาคม 2553) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ร้อยละ 4.2 ซึ่ง อัตราการเกิดโรคมาลาเรีย 8 ปีย้อนหลังมีอุบัติการณ์ชุกชุมสูงสุดอยู่ที่อำเภอบ่อไร่ จังหวัดตราด (ศูนย์ควบคุมโรคติดต่อฯ โดยแมลงที่ 3.4 จังหวัดตราด, 2553)

จากเหตุการณ์ดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมของประชาชนอำเภอบ่อไร่ จังหวัดตราด ในการป้องกันและควบคุมโรคมาลาเรียยังไม่ดีเท่าที่ควรทำให้ปัญหาการเจ็บป่วยด้วยมาลาเรียไม่มีแนวโน้มที่จะหมดไป กอปรกับจากการเฝ้าระวังควบคุมป้องกันโรคมาลาเรียบริเวณชายแดน พบว่า การค้าขายของไข้มาลาเรียตามแนวชายแดนในพื้นที่ อำเภอบ่อไร่ จังหวัดตราด มีโรคมาลาเรียค้าขายค่อนข้างมาก ยาที่ใช้รักษาได้ผลแค่ ร้อยละ 80 จากเดิมได้ผลร้อยละ 90 ขึ้นไปอีกด้วย (เสรี หงษ์หยก, 2550) จากสถานการณ์ดังกล่าวนี้ จึงทำให้รัฐบาลต้องใช้งบประมาณในการป้องกันและรักษาโรคมาลาเรียสูงมากขึ้น

ดังนั้น ผู้ศึกษาเล็งเห็นถึงความสำคัญของประเด็นปัญหาดังกล่าว ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่ยากต่อการควบคุมและแก้ไข เพราะเชื้อไข้มาลาเรียสามารถดื้อต่อยารักษาโรคและยังทำให้เกิดอันตรายถึงชีวิตแก่ผู้ป่วยที่ได้รับเชื้อ รวมทั้งยังต้องสูญเสียค่าใช้จ่ายจำนวนมากในการรักษาพยาบาล ค่าใช้จ่ายในการจัดหาสารเคมี เพื่อใช้ควบคุมยุงพาหะตัวเต็มวัยและลูกน้ำและค่าใช้จ่ายอื่นๆ ซึ่งเป็นอุปสรรคในการพัฒนาประเทศ จึงได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคมาลาเรียของประชาชน อำเภอบ่อไร่ จังหวัดตราด เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานและเป็นแนวทางในการควบคุมและป้องกันโรคมาลาเรียของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถนำไปใช้ในการวางแผนปรับปรุงรูปแบบ กลวิธีต่างๆ กำหนดนโยบาย ในการณรงค์ป้องกันโรคมาลาเรียของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขการระบาดของโรคมาลาเรียต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล ความรู้เกี่ยวกับโรคและการป้องกันโรคมาลาเรีย ทักษะคิดเกี่ยวกับการป้องกันโรคมาลาเรียและการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมในการป้องกันโรคมาลาเรีย
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคล ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคมาลาเรีย ทักษะคิดต่อการป้องกันโรคมาลาเรียและการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชน

สมมติฐานของการศึกษา

1. ปัจจัยส่วนบุคคลมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการป้องกันโรคมาลาเรีย
2. ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคมาลาเรียมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการป้องกันโรคมาลาเรีย
3. ทักษะคิดเกี่ยวกับการป้องกันโรคมาลาเรียมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการป้องกันโรคมาลาเรีย
4. การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการป้องกันโรคมาลาเรีย
5. การได้รับการสนับสนุนจากเอกชนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการป้องกันโรคมาลาเรีย

ขอบเขตของการศึกษา

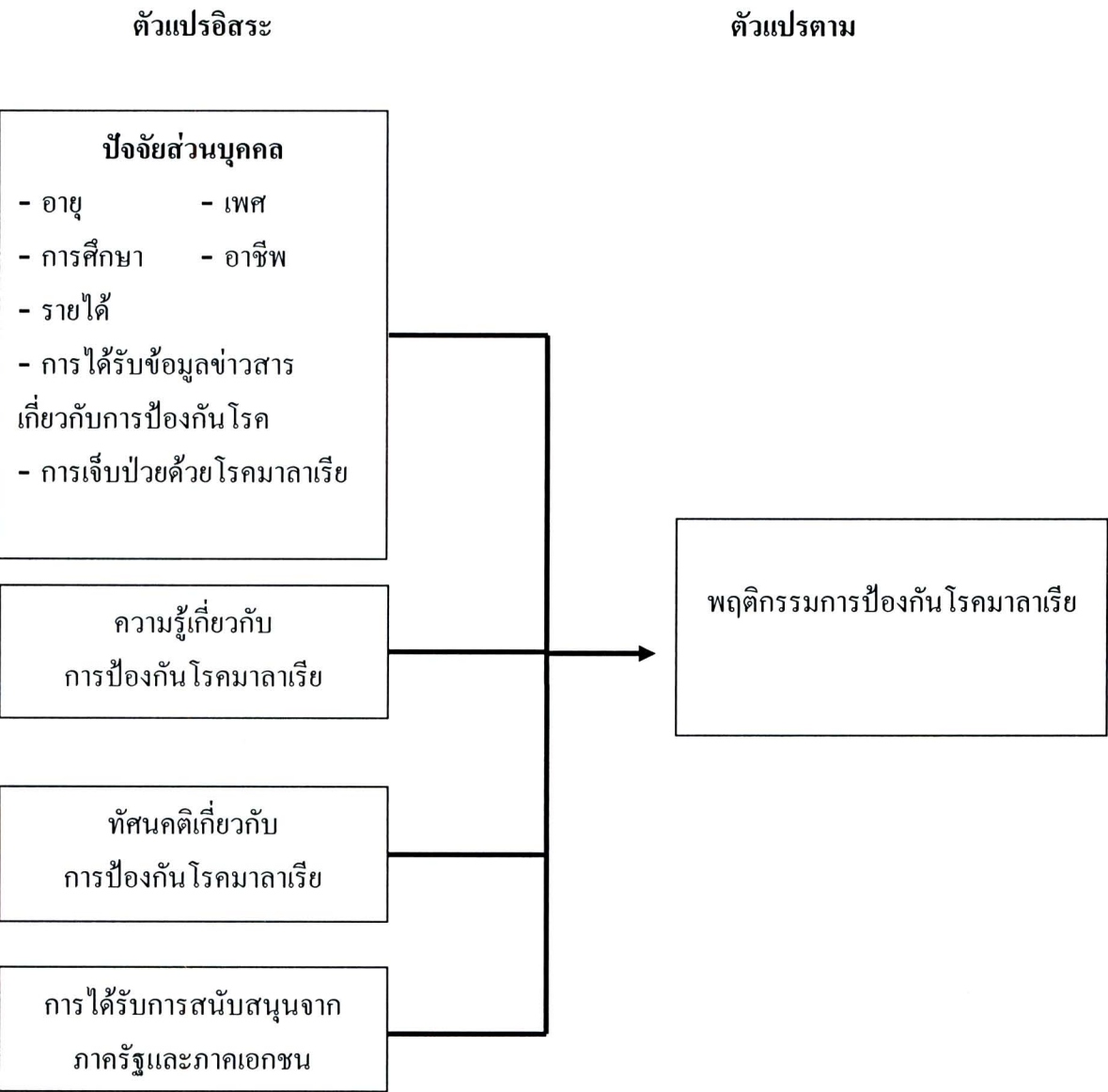
1. การศึกษาครั้งนี้ ทำการเก็บตัวอย่างจากประชาชนที่มีอายุ 18-60 ปี ที่อาศัยอยู่ตามบริเวณแนวชายแดนไทย-กัมพูชา อำเภอบ่อไร่ จังหวัดตราด
 - ตำบลหนองบอน (หมู่ที่ 1 บ้านหนองแฟบและ หมู่ที่ 2 บ้านตรอกเกษร)
 - ตำบลช้างทุน(หมู่ที่ 6 บ้านตระกูลพัฒนา)
 - ตำบลบ่อพลอย (หมู่ที่ 1 บ้านมะนาว หมู่ที่ 2 บ้านปะอาและ หมู่ที่ 8 บ้านหมื่นด่าน)
 - ตำบลนันทรี (หมู่ที่ 3 บ้านมะม่วง และหมู่ที่ 5 บ้านทุ่งตอง)
 - ตำบลด่านชุมพล (หมู่ที่ 1 บ้านอพ. หมู่ที่ 3 บ้านคลอง หมู่ที่ 5 บ้านทับมะกอก หมู่ที่ 7 บ้านทับทิมสยาม 01)

2. โดยมีตัวแปรที่ศึกษาดังนี้

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ และ ประวัติการเจ็บป่วยของตนเองและบุคคลในครอบครัว การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการป้องกัน โรคมาลาเรีย ความรู้เกี่ยวกับการป้องกัน โรคมาลาเรีย ทักษะเกี่ยวกับการป้องกัน โรคมาลาเรีย การ ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ และการได้รับการสนับสนุนจากภาคเอกชน

ตัวแปรตาม ได้แก่ พฤติกรรมการป้องกัน โรคมาลาเรีย

กรอบแนวคิดในการศึกษา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. สามารถนำผลการศึกษาในครั้งนี้ไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนปรับปรุงรูปแบบกลวิธีต่างๆ กำหนดนโยบาย ในการรณรงค์ป้องกันโรคมาลาเรียของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข เพื่อให้เหมาะสมในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของประชาชนในพื้นที่
2. จากการศึกษาเรื่องนี้จะนำไปใช้เป็นแนวทางการศึกษา ค้นคว้าในเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการป้องกันโรคมาลาเรียต่อไป

ข้อจำกัดของการศึกษา

เนื่องจากพื้นที่ที่ทำการเก็บตัวอย่างเป็นพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดโรคมาลาเรีย และมักมีการระบาดของโรค จึงทำให้มีการประชาสัมพันธ์และรณรงค์อย่างต่อเนื่อง อาจทำให้ส่งผลต่อการตอบแบบสัมภาษณ์

นิยามศัพท์เฉพาะ

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงการป้องกันโรคมาลาเรียของประชาชนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา อำเภอบ่อไร่ จังหวัดตราด จึงได้นิยามศัพท์ไว้ดังต่อไปนี้

พฤติกรรมในการป้องกันโรคมาลาเรีย คือ การกระทำการในการป้องกันโรคมาลาเรียด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อไม่ให้ถูกยุงกัด ได้แก่ การนอนในมุ้ง/มุ้งชุบน้ำยา/มุ้งลวด การสวมเสื้อผ้าแขนยาว ขาวาว การสวมเสื้อชุบน้ำยา การใช้ยากากันยุงกัด การใช้ยาจุดกันยุง การสุมไฟไล่ยุง เปิดพัดลม การพ่นหมอกควัน เป็นการลดโอกาสเสี่ยงการเป็นไข้มาลาเรียและลดการแพร่เชื้อไข้มาลาเรียจากผู้ที่ป่วยเป็นไข้มาลาเรีย ไปยังบุคคลอื่น

การได้รับข้อมูลข่าวสาร หมายถึง การได้รับความรู้เกี่ยวกับโรคมาลาเรียในเรื่องของสาเหตุที่ทำให้เจ็บป่วย ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรค ความรู้เกี่ยวกับการควบคุมโรค สถานที่ที่ให้บริการรักษา จากกำนัน / ผู้ใหญ่บ้าน / ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุข / อาสาสมัครมาลาเรีย อบต./สมาชิกสภาเทศบาล เจ้าหน้าที่มาลาเรีย/เจ้าหน้าที่สาธารณสุข สื่อโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ แผ่นพับ เอกสาร เสียงตามสาย หอกระจายข่าว

ความรู้ คือ รู้ระลึกได้ เข้าใจ เกี่ยวกับโรคมาลาเรียและการป้องกันโรคมาลาเรีย

ทัศนคติ หมายถึง ความคิดเห็นหรือความรู้สึกที่มีต่อโรคมาลาเรียและการป้องกันโรคมาลาเรียด้วยวิธีต่างๆ

การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ หมายถึง หน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบโดยตรงในการควบคุมและกำจัดไข้มาลาเรีย โดยให้การสนับสนุนเกี่ยวกับ ยาากันยุง ยาจุดกันยุง สารเคมีที่ใช้

ในการกำจัดยุง สารเคมีที่ใช้กับเสื้อผ้า มุ้งเป็ดชุบสารเคมี การพ่นหมอกควัน และการพ่นสารเคมีที่มีฤทธิ์ตกค้างรวมถึงความถี่ในการได้รับการสนับสนุน

การได้รับการสนับสนุนเอกชน หมายถึงภาคเอกชน เช่น มูลนิธิบิลล์และเมลินดา เกตส์ เข้ามาสนับสนุนการกำจัดยุงที่เป็นสาเหตุของโรคมาลาเรีย โดยให้การสนับสนุนเกี่ยวกับ ยาพาทันยุง ยาจุดกันยุง สารเคมีที่ใช้ในการกำจัดยุง สารเคมีที่ใช้กับเสื้อผ้า มุ้งเป็ดชุบสารเคมี การพ่นหมอกควัน และการพ่นสารเคมีที่มีฤทธิ์ตกค้างรวมถึงความถี่ในการได้รับการสนับสนุน